11. धातरूपाणि

प्रश्न 1. कोष्ठके प्रदत्त-धातूनाम् उचितैः रूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत-

(i) ये छात्राः कक्षायां ध्यानेन पाठं __________ (श्रु, लट्), ते अभीष्टं परिणाम। (लभ्, लट्)
उत्तराणि:
शृण्वन्ति, लभन्ते

(ii) भो छात्रा:! जंकभोजनं तु कदापि मा __________। (भक्ष, लोट)
उत्तराणि:
भक्षयत

(iii) अनुशासनबद्धः बालः यथाकालं सर्वं कार्यं कर्तुं __________। (शक्, लट्)
उत्तराणि:
शक्नोति

(iv) पुत्र! __________ (दृश्, लोट) स्वलेखम्। त्वं ध्यानेन सुलेखं __________। (लिख्, लोट)
उत्तराणि:
पश्य, लिख

(v) पितः! अद्याहम् ध्यानेन लिखित्वा भवते __________। (दर्शय्, लुट)
उत्तराणि:
दर्शयिष्यामि

(vi) रमा आश्रमे पुष्पाणि __________। (चि, लट्)
उत्तराणि:
चिनोति

(vii) यदि अहम् एतं कार्यं कुर्याम् तर्हि किमुपहारं __________। (लभ्, लुट्)
उत्तराणि:
तप्स्ये

(viii) ये जनाः यत्किमपि आखद्यम् __________। (भक्ष्, लट्) ते प्रायः अस्वस्थाः __________ (भू, लट्)

उत्तराणि:
भक्षयन्ति, भवन्ति

(ix) भो बालाः! कमपि प्राणिनं मा __________। (तुद्, लोट)
उत्तराणि:
तुदत

(x) भवान् किं सत्यं __________? (ब्रू, लट)
उत्तराणि:
ब्रवीति

प्रश्न 2. समाचारपत्रे रेलदुर्घटनायाः विषये प्रकाशितेऽस्मिन् समाचारपत्रे धातुरूपाणाम् अशुद्धयः सञ्जाताः। एनं समाचारपत्रं पठित्वा क्रियापदानि शुद्धानि कुरुत-
यथा
ह्यः अहम् समाचार-पत्रे <u>पठामि</u> अपठम् यत, अपठम्
रेलदुर्घटनायाम् अनेके जनाः आहताः।

i. केचन जना: तान् असेवन् परम् दु:खस्य ....
ii. विषय: एष: सन्ति यत् केचित् दुर्जना: तेषां ....
iii. धनस्यूतम् अचोरय: येन अनेकेषां तु ....
iv. परिचयपत्रमपि न अमिलत्। इतोऽपि ....
v. अधिकं यत् तेषां दु:खेन संवेदनहीना: ....
vi. जना: तु केवलं स्वचलदूरभाषयन्त्रेण तस्या: ....
vii. घटनाया: वीडियो-निर्माणे संलग्ना: सन्ति। ....

उत्तराणि:

(i) केचन जनाः तान् <u>असेवन्</u> परम् दुःखस्य – असेवन्त
(ii) ‘विषयः एषः <u>सन्ति</u> यत् केचित् दुर्जनाः तेषां – अस्ति
(iii) धनस्यूतम <u>अचोरयः</u> येन अनेकेषां तु – अचोरयन्
(iv) परिचयपत्रमपि न <u>अमिलन्</u>। इतोऽपि – अमिलत्
(v) अधिकं यत् तेषां <u>दुःखेन</u> संवेदनहीनाः – दुःखेभ्यः
(vi) जनाः दु केवलं स्वचलदूरभाष<u>यन्त्रेण</u> तस्या – यन्त्रैः
(vii) घटनायाः वीडियो-निर्माणे संलग्नाः <u>सन्ति</u> – आसन्

प्रश्न 3. उचित-धातुरूपेण रिक्तस्थानानि पूरयत-

(i) न कोऽपि जानाति श्वः किम् __________? (भू)
उत्तराणि:
भविष्यति

(ii) ह्यः त्वम् आपणात् किं __________? (क्री)
उत्तराणि:
अक्रीणः

(iii) आगामीवर्षे अहम् विदेशम् __________? (गम्)
उत्तराणि:
गमिष्यामि

(iv) अधुना त्वं किं __________? (पच्)
उत्तराणि:
पचसि

(v) गतदिवसे अहम् एतत् पुस्तकम् __________। (इष्)
उत्तराणि:
एच्छम्

(vi) परश्वः अहम् तव गृहे __________। (स्था)
उत्तराणि:
स्थास्यामि

प्रश्न 4. प्रदत्तैः पदैः वाक्यानि रचयत-

i. सिञ्चति ....
ii. पठेयुः ....
iii. कथयानि ....
iv. पिबाव ....
v. सेवामहे ....
vi. आसन् ....
vii. लेखिष्यसि ....
viii. अपश्यः ....
ix. लभन्ते ....
x. अन्ति ....

उत्तराणि:

(i) सिञ्चति – मालाकारः पादपान सिञ्चति।
(ii) पठेयुः – ननु जनाः संस्कृत पठेयुः।
(iii) कथयानि – अधुना अहं किं कथयानि?
(iv) पिबाव – आवाम् अपि जलं पिबाव।
(v) सेवामहे – क्यं मातरं पितरं च सेवामते।
(vi) आसन् – पाण्डवाः पञ्च आसन्।
(vii) लेखिष्यसि – त्वं कदा लेख लेखिष्यसि?
(viii) अपश्यः – त्वं किम् अपश्यः?
(ix) लभन्ते – जनाः सुखानि लभन्ते।
(x) अत्ति – कपोतः अन्नम्, अत्ति।